

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Центр правового забезпечення розвитку науки і технологій

ЗАТВЕРДЖЕНО

рішенням вченої ради

Науково-дослідного інституту

інтелектуальної власності НАПрН України

26 вересня 2024, протокол № 10

Голова вченої ради,

Наталія МИРОНЕНКО

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА**

рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) рівень

галузь знань 08 «Право»
(шифр і назва)

спеціальність 081 «Право»
(шифр і назва)

вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)

розробник: заступник директора з адміністративно-організаційної роботи,
кандидат технічних наук, доцент Дорожко Григорій Костянтинович

ВСТУП

Програма науково-педагогічної практики аспірантів складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за якою здійснюється підготовка докторів філософії.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теорія і практика наукової та виховної роботи у закладах вищої освіти.

Міждисциплінарні зв'язки ґрунтуються на знаннях принципів пізнання філософського рівня методології, концепцій, наукових підходів суспільних, природничих і технічних наук, що використовуються в дисциплінах професійної та практичної підготовки. Міжпредметні зв'язки дисципліни з іншими науками дають змогу глибше пізнати психолого-педагогічні факти, явища і процеси, що є підґрунтям для ефективної освітньої діяльності викладача у вищій школі.

Програма науково-педагогічної практики аспірантів складається з таких змістових частин модулів:

- наукова практика;
- педагогічна практика.

1. Опис навчальної дисципліни

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, рівень вищої освіти		
Галузь знань	08 «Право»	
Спеціальність	081 «Право»	
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Кількість кредитів ЕКТС	8	
Кількість модулів	2	
Кількість змістових частин	4	
Загальна кількість годин	240	
Форма контролю	залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форми навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2	2
Семестр	3-4	3-4
Лекційні заняття	0	0
Практичні, семінарські заняття	18	18
Самостійна робота	222	222
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	–	–

2. Мета та завдання науково-педагогічної практики аспірантів

2.1. Мета науково-педагогічної практики аспірантів

Метою науково-педагогічної практики аспірантів є оволодіння аспірантами сучасними методами, формами та засобами навчання, формування в них на базі одержаних у закладі вищої освіти знань із базових психолого-педагогічних дисциплін, професійних навичок та вмінь для вирішення конкретних навчально-виховних задач в умовах реального педагогічного процесу, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності. В результаті проходження науково-педагогічної практики у аспірантів повинні бути сформовані конструктивні, організаторські, комунікативні й дослідницькі вміння викладача університету, необхідні для забезпечення провідних аспектів педагогічної діяльності: навчальної, методичної, виховної й дослідницької роботи.

2.2. Завдання науково-педагогічної практики

Основними завданнями науково-педагогічної практики є:

- формування та розвиток професійно-педагогічних навичок та умінь викладача вищої школи;
- формування у аспірантів навичок та умінь проведення науково-дослідницької роботи з психолого-педагогічних та методичних проблем;
- створення умов для професійної адаптації аспірантів, залучення їх до активної діяльності як викладачів та кураторів академічних груп;
- розвиток у аспірантів практичних умінь здійснювати виховну роботу студентської молоді;
- оволодіння аспірантами комунікативними вміннями, необхідними для спілкування зі студентами та викладачами;
- вироблення у майбутніх викладачів навичок у самостійній підготовці та проведенні різних форм навчально-виховної роботи зі студентами та особистої відповідальності за якість та ефективність цієї роботи;
- формування творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності викладачів вищої школи;
- ознайомлення з організацією освітнього процесу у закладі вищої освіти;
- спостереження за освітнім процесом та аналіз його організації;
- визначення та реалізація конкретних цілей та завдань освітнього процесу з урахуванням ступеню навчання;
- здійснення поточного та перспективного планування навчальної роботи й організація його виконання;

- вибір та використання ефективних прийомів і методів навчання та контролю за результатами пізнавальної діяльності студентів;
- аналіз та узагальнення передового досвіду викладання;
- закріплення та практичне застосування теоретичних знань, оволодіння сучасними методами та прийомами організації і забезпечення освітнього процесу у ЗВО;
- аналіз робочих програм навчальних дисциплін, вироблення рекомендацій щодо їх удосконалення;
- формування професійно значущих якостей, професійних умінь та навичок управління навчальною діяльністю студентів;
- набуття умінь самоаналізу педагогічної майстерності.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні:

знати:

- основні поняття і категорії педагогіки та методики викладання у закладах вищої освіти;
- навчально-методичні комплекси для студентів закладів вищої освіти;
- сучасні підходи до формування у студентів професійної компетентності;
- інноваційні освітні технології навчання у закладах вищої освіти;
- форми, види і способи контролю й оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей;
- основні організаційні форми реалізації освітнього процесу у закладах вищої освіти;
- основи планування освітнього процесу у закладі вищої освіти;
- основні положення законодавства України в галузі вищої освіти, програмних документів, які стосуються навчання студентів та викладання у ЗВО;
- завдання і функції науково-педагогічного працівника;
- вимоги до підготовки документального супроводу викладання у ЗВО;
- основні принципи, методи, види навчання у ЗВО.

вміти:

- визначати й аналізувати цілі, зміст, принципи, методи і прийоми навчання;
- аналізувати, обирати й ефективно використовувати навчально-методичні комплекси для студентів ЗВО;
- контролювати й оцінювати рівень сформованості всіх складників професійної компетентності;
- планувати й реалізовувати різні форми організації освітнього процесу у закладі вищої освіти;
- планувати (проекувати) вивчення навчальних дисциплін;

- відбирати, структурувати зміст навчального матеріалу для проведення різних видів навчальних занять;
- використовувати знання про індивідуально-вікові особливості молоді при проведенні занять;
- застосовувати інноваційні методи, прийоми та засоби навчання і виховання студентів;
- працювати з навчальною, науковою, методичною літературою;
- підвищувати професійні вміння, вивчати передовий педагогічний досвід.

2.3. Перелік компетентностей з дисципліни

№ з/п	Програмна компетентність	Відповідність дисципліни компетентності
	Інтегральна компетентність	
	Здатність продукувати нові ідеї, розв’язувати комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері права, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення	+
	ЗК – загальні компетентності	
ЗК01	Здатність генерувати нові ідеї (креативність)	+
ЗК02	Здатність розробляти наукові проекти та управляти ними	+
ЗК03	Здатність розв’язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору	+
ЗК04	Здатність усно і письмово презентувати результати власного наукового дослідження українською та іноземною мовами, глибоко розуміти іншомовні наукові та професійні тексти за напрямом досліджень.	+
	СК – спеціальні (фахові) компетентності	
СК01	Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі права та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях з права та суміжних галузей	+

СК02	Здатність застосовувати методи правового і міждисциплінарного дослідження, виявляти їх евристичні можливості та межі, використовувати релевантний дослідницький інструментарій	+
СК03	Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій освіті та проєктах правничої освіти у системі освіти дорослих	+
СК04	Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру у сфері права та забезпечувати якість виконуваних досліджень; дотримання права інтелектуальної власності та стандартів академічної доброчесності	+
СК05	Здатність моделювати оптимальні варіанти вирішення складних правових проблем, прогнозувати можливі наслідки їх реалізації	+
СК06	Здатність здійснювати експертну діяльність у сфері права	+
СК07	Здатність виявляти нові інституційні етичні виклики та етичні виклики в житті суспільства і пропонувати для них правові механізми розв'язання	+

2.4. Результати навчання за дисципліною відповідно до дескрипторів НРК:

Результат навчання (Знання (Зн1); Уміння/навички (Ум1, Ум2, Ум3); Комунікація (К1, К2); Відповідальність та автономія (АВ1, АВ2))		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
<i>Зн1</i>	<i>Знати:</i> - функції методології наукових досліджень; методи емпіричного та теоретичного дослідження; зміст основних категорій методології наукових досліджень; - організаційно-правові форми наукових досліджень; - підходи щодо написання наукової роботи;	<i>Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО</i>	<i>Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики</i>	<i>10%</i>

	- роботу над науковими, інформаційними, нормативно-правовими та іншими джерелами, що використовуються при здійсненні наукових досліджень			
<i>Ум1</i>	<i>Вміти:</i> оцінювати та визначати роль й призначення об'єктів інтелектуальної власності у розрізі здійснення науково-дослідної діяльності	<i>Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО</i>	<i>Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики</i>	<i>15%</i>
<i>Ум2</i>	<i>Знати:</i> - правові засади академічної доброчесності; - питання академічної мобільності; - питання професійної етики	<i>Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО</i>	<i>Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики</i>	<i>10%</i>
<i>Ум3</i>	<i>Вміти:</i> досліджувати та робити висновки щодо змісту правових концепцій, доктрин тлумачення сутності прав, у тому числі прав на результати творчої діяльності; аналізувати особливості становлення системи правового регулювання відносин у сфері наукової діяльності, вищої освіти та інтелектуальної власності	<i>Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО</i>	<i>Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики</i>	<i>10%</i>
<i>Ум3</i>	<i>Аналізувати</i> інформацію з першоджерел, оцінювати її з позицій наступності та новизни, використовувати сучасні інформаційні технології і бази даних при	<i>Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових</i>	<i>Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики</i>	<i>10%</i>

	проведенні наукових досліджень	установ та ЗВО		
K1	Брати участь в обговоренні дискусійних питань правозастосування та виконання наукових досліджень	Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО	Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики	10%
K2	Грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати та брати участь в аргументованій професійній дискусії при аналізі об'єктів наукової діяльності, результатів інтелектуальної власності	Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО	Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики	10%
AB1	Визначати та досліджувати проблеми розвитку науки, входження України в Європейський дослідницький простір до Європейський простір вищої освіти	Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО	Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики	10%
AB2	Формувати правові позиції для розв'язання проблем і практичних ситуацій у сфері наукової діяльності та інтелектуальної власності	Практична робота, самостійна робота, участь у наукових заходах наукових установ та ЗВО	Захист практики, залік. Рецензування звітних документів керівником практики	15%

2.5. Відповідність результатів навчання компетентностям дисципліни

Результати навчання	Компетентності										
	Загальні компетентності				Спеціальні (фахові) компетентності						
	ЗК01 (Зн1; Ум1; К1, АВ1, АВ2)	ЗК02 (Зн1; К1, К2)	ЗК03 (Ум1; АВ1)	ЗК04 (Ум2; К1; К2; АВ1)	СК01 (Зн1; Ум1; К1, АВ1, АВ2)	СК02 (Ум2, Ум3; К2)	СК03 (Зн1; К1, К2; АВ2)	СК04 (Ум2, Ум3; АВ1)	СК05 (Зн1; Ум1; АВ1)	СК06 (Зн1; Ум1; К2; АВ1)	СК07 (Зн1; Ум1; АВ1)
РН01 Мати передові концептуальні та методологічні знання у сфері права і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень, отримання нових знань та здійснення інновацій			+	+	+		+	+	+		+
РН02 Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми права державною та іноземною мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях		+			+	+					+

<p>PH03 Застосовувати у фаховій діяльності знання та розуміння системи права, історії світової та української правової думки, сучасної правової доктрини, а також основних напрямів та провідних тенденцій у розвитку права</p>	+				+	+	+			+	+
<p>PH04 Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні аргументи, зокрема, результати теоретичного аналізу, прикладних досліджень, наявні наукові джерела; аналізувати досліджувану проблему з урахуванням широкого правового та загальносоціального контекстів.</p>	+		+		+	+				+	+
<p>PH05 Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з права та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного наукового інструментарію, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу передових концептуальних і методологічних</p>			+		+	+					+

знань щодо досліджуваної проблеми з дотриманням стандартів академічної та професійної етики.											
РН06 Розуміти загальні принципи та методи юридичної науки, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері права та у викладацькій практиці.	+		+			+	+	+	+		
РН07 Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення, аналізу й збереження даних та інформації, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та складної структури, спеціалізовані програмне забезпечення, бази даних та інформаційні системи у науковій, викладацькій, правотворчій та правозастосовній діяльності						+		+		+	
РН08 Розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими та інноваційними проектами, які дають можливість створювати законопроектну та правозастосовну практику і розв'язувати значущі наукові та	+	+		+	+	+	+		+	+	+

прикладні правові проблеми з урахуванням етичних, соціально-управлінських, соціально-економічних, екологічних та духовно-культурних аспектів, забезпечувати реєстрацію прав інтелектуальної власності щодо наукових результатів											
РН09 Організувати і здійснювати освітній процес у сфері права на різних рівнях вищої освіти, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін				+				+			
РН10 Готувати правові висновки, пропозиції та рекомендації за результатами правового дослідження	+	+			+	+		+		+	+
РН11 Здійснювати доктринальне тлумачення норм національного, міжнародного та права Європейського Союзу, здійснювати порівняльний аналіз правових явищ та процесів у різних правових системах				+	+	+	+	+		+	

3. Програма науково-педагогічної практики

Змістовий модуль 1. Наукова практика

- ознайомлення аспірантів з діяльністю НДІ інтелектуальної власності НАПрН України та його наукових відділів;
- участь у наукових та науково-практичних заходах НДІ інтелектуальної власності НАПрН України (конференціях, семінарах, круглих столах, засіданнях ради аспірантів та молодих вчених та ін.);
- участь у роботі профільних наукових відділів, до яких прикріплено аспірантів, та вченої ради Інституту;
- виконання індивідуальних дослідницьких завдань за темою дисертації;
- складання звіту про проходження наукової практики.

Змістовий модуль 2. Педагогічна практика

- ознайомлення аспірантів з організаційною структурою та системою організації діяльності профільної кафедри закладу вищої освіти, на якій аспіранти будуть проходити педагогічну практику, та особливостями організації освітнього процесу в закладі вищої освіти;
- ознайомлення з законодавчою базою України, положеннями, регламентами та нормативними документами з організації освітнього процесу в закладі вищої освіти;
- ознайомлення з методичною діяльністю кафедри закладу вищої освіти, зі змістом освіти з обраного фаху (навчальні програми з дисциплін та робочі програми з навчальних дисциплін, підручники, посібники, методичні рекомендації);
- відвідування та аналіз занять викладачів кафедри та аспірантів у студентів-магістрів з права інтелектуальної власності;
- участь аспірантів у засіданнях кафедри ЗВО, методичних секцій, в роботі семінарів викладачів тощо;
- зустріч із завідувачем кафедрою ЗВО у форматі «питання – відповідь»;
- складання звіту про проходження педагогічної практики.

4. Структура навчальної дисципліни

На проходження науково-педагогічної практики відводиться 240 годин / 8 кредитів ЄКТС. Зокрема проведення різних видів практичних занять 18 годин, самостійної роботи – 222 години.

Науково-педагогічна практика проводиться на другому році навчання в аспірантурі НДІ інтелектуальної власності НАПрН України та складається із двох складових: наукової практики, яка проводиться у третьому семестрі, та педагогічної практики, яка проводиться у четвертому семестрі.

Назви змістових модулів та перелік завдань	Кількість годин (денна та заочна форми навчання)		
	Усього	практична робота	самостійна робота
Змістовий модуль 1. Наукова практика			
ознайомлення аспірантів з діяльністю НДІ інтелектуальної власності НАПрН України та його наукових відділів	8	2	6
участь у наукових та науково-практичних заходах НДІ інтелектуальної власності НАПрН України (конференціях, семінарах, круглих столах, засіданнях ради аспірантів та молодих вчених та ін.)	30	4	26
участь у роботі профільних наукових відділів, до яких прикріплено аспірантів, та вченої ради Інституту	20	4	16
виконання індивідуальних дослідницьких завдань за темою дисертації	50	–	50
складання звіту про проходження наукової практики	24	–	24
Разом за змістовим модулем 1	132	10	122
Змістовий модуль 2. Педагогічна практика			
ознайомлення аспірантів з організаційною структурою та системою організації діяльності профільної кафедри закладу вищої освіти, на якій аспіранти будуть проходити педагогічну практику, та особливостями організації освітнього процесу в ЗВО	10	–	10
ознайомлення з законодавчою базою України, положеннями, регламентами та нормативними документами з організації освітнього процесу в ЗВО	20	–	20
ознайомлення з методичною діяльністю кафедри ЗВО, зі змістом освіти з обраного фаху (навчальні програми з дисциплін та робочі програми з навчальних дисциплін, підручники, посібники, методичні рекомендації)	38	–	38
відвідування та аналіз занять викладачів кафедри та аспірантів у студентів-магістрів з права інтелектуальної власності	12	2	10
участь аспірантів у засіданнях кафедри ЗВО, методичних секцій, в роботі семінарів викладачів тощо	2	2	–
зустріч із завідувачем кафедрою ЗВО у форматі «питання – відповідь»	4	4	–
складання звіту про проходження педагогічної практики.	22	–	22
Разом за змістовим модулем 1	108	8	100
Усього годин	240	18	222

5. Критерії оцінювання результатів проходження науково-педагогічної практики

Засобами діагностики успішності навчання є аналіз результатів проходження аспірантом науково-педагогічної практики.

До захисту практики допускаються аспіранти, які у повному обсязі виконали програму науково-педагогічної практики, передбаченою робочою програмою науково-педагогічної практики та надали:

- звіти про підсумки проходження наукової складової та педагогічної складової науково-педагогічної практики, що містять виклад проведеної під час практики роботи;

- відгуків керівників наукової складової та педагогічної складової науково-педагогічної практики.

Оцінка результатів проходження науково-педагогічної практики здійснюється за 100-бальною шкалою:

- оцінка змісту та оформлення звітів – 40 балів;

- оцінка проходження наукової складової та педагогічної складової науково-педагогічної практики, зазначені у відгуках керівників складових науково-педагогічної практики – 30 балів;

- оцінка презентації аспірантом результатів проходження практики під час захисту звіту та його відповідей на запитання – 30 балів.

Мінімальна сума балів, що дозволяє зарахувати результати проходження педагогічної практики аспіранта – 60 балів.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – *залік*.

Критерії оцінювання за результатами проходження науково-педагогічної практики – «*зараховано*», «*не зараховано*».

6. Рекомендована література

1. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України. – К.: Либідь, 1998. – 560 с.

2. Андрущенко В., Губерський Л. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти / Андрущенко В., Губерський Л. – К.: «МП Леся», 2012. – 568 с.

3. Виховна робота в закладах освіти України. Випуск II. Збірник нормативних документів та методичних рекомендацій. – К.: ІЗМН, 1998. – 335 с.

4. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Метод. посібник для студ. магістратури. – Житомир, 2003. – 232 с.

5. Власова О.І. Методика викладання психології. Підручник. – К.: Геопринт, 2011. – 340 с.

8. Демчук В.С., Соловей М.І. Виховна робота наставника академічної групи студентів вищого закладу освіти. – К.: ДДЛУ, 2000. – 68 с.

9. Деякі аспекти формування національної культури студентської молоді: Зб. наукових статей. - К.: ІЗМН, 1997. – 120 с.
10. Євтух М.Б. Інноваційні методи оцінювання навчальних досягнень: монографія / М.Б. Євтух, Е.В. Лузік, Л.М. Дибкова. – К. : КНЕУ, 2010. 248 с.
11. Єрмаков І.Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем. – Харків: Вид. група “Основа”, 2006. – 224 с.
12. Заболотська О.Формування та розвиток студента як індивідуальності // Вища освіта України. – 2005. – №2. – С. 88-93.
13. Зварич І.М. Теоретичні і методичні основи оцінювання педагогічної компетентності викладачів США : навч. посібник / І.М. Зварич. – К.: Фенікс, 2012. – 148 с.
14. Іздебська В. студентське самоврядування як чинник формування самосвідомості молоді // Рідна школа. – 2000. – №11. – С. 26-28.
15. Кошечко Н.В. Методика викладання у вищій школі : навч. посібник / Н.В. Кошечко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 114 с.
16. Кудіна В.В., Соловей М.І., Спіцин Є.С. Педагогіка вищої школи. – К.: Ленвіт, 2009. – 213 с.
17. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб. – К.: Знання, 2005. – 471 с.
18. Куратори академічної групи: Метод. рекомендації щодо проведення виховної роботи зі студентами. – К.: ДАЖКГ, 2002. – 36 с.
19. Кучерявий О.Г. Модульно-розвивальне навчання у вищій школі: аспекти проектування : монографія. – К. : Слово, 2012. – 280 с.
20. Лузан П., Зайцева І. Академічна група в контексті проблем виховання студентської молоді // Освіта і управління. – 2002. – Т. 5. – №1. – С. 151-156.
21. Мартинюк І.В. Національне виховання: теорія і методологія: Метод.посібник. – К.: ІСДО, 1995. – 100 с.
22. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник / О.В. Малихін, І.Г. Павленко, О.О. Лаврентьєва, Г.І. Матукова. – К. : КНТ , 2014. – 262 с.
23. Методичні рекомендації до планування виховної роботи з студентами у вищих навчальних закладах освіти III-IV рівнів акредитації // Інформ. зб. Міносвіти України. – 1998. – №17-18. – С. 50-53.
24. Молодь і закон: Збірник нормативних актів і документів з проблем виховання студентської молоді / За заг. ред. Н.І. Косаревої. – К.: ІЗМН, 1997. – 352 с.
25. Муніч Н.В. Методика викладання у вищій школі : методичний посібник (для магістрів) /Н.В. Муніч. – К. : ПП Дірект Лайн, 2015. – 80 с.
26. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні // Освіта України. – 2004. – 3 грудня.
27. Організація, форми та методи виховної роботи серед студентів колективами кафедр вищого закладу освіти: Методичні рекомендації / Укл. В.Д.Базилевич, М.І.Поночовний, Н.І.Косарева. – К.: ІЗМН, 1997. – 28 с.
28. Особливості формування світогляду студентської молоді: Методичні рекомендації /Укл. В.О. Долгих, Ю.Д. Руденко, В.І. Шпак. – К.: ІЗМН, 1997. – 36с.

29. Педагогика и психология высшей школы. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1998. – 508 с.
30. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник / З.Н.Курлянд, Р.І.Хмельюк, А.В.Семенова та ін.; За заг. ред. З.Н.Курлянд. – К.: Знання, 2005. – 399 с.
31. Планування і проведення організаційно-виховної роботи серед студентів: Методичні рекомендації / Укл.В.Д.Базилевич, М.І.Поночовний, І.В.Дзевульська – К.: ІЗМН, 1997. – 28 с.
32. Про організацію управління виховним процесом у вищих навчальних закладах освіти: Методичні рекомендації // Інформ. зб. Міністерства освіти України. – 1999. – №3-4. – С. 58-62.
33. Соловей М.І., Демчук В.С. Виховна робота у вищому навчальному закладі. – К.: Ленвіт, 2003. – 257 с.
34. Сучасні підходи та моделі розв'язання проблеми попередження правопорушень, наркоманії серед учнівської і студентської молоді. Зб. наук. статей та матеріалів передового досвіду. – К.: ІЗМН, 1997. – 288 с.
35. Чижевський Б.Г. Актуальні проблеми побудови системи виховання в умовах державотворення // Педагогіка і психологія. – 1997. – №1. – С. 111-118.
36. Шляхтун П.П. Методика викладання соціально-гуманітарних дисциплін навч. посібник / П.П. Шляхтун. – К. : Академія, 2011. – 224 с. – (Серія «Альма-матер»).
37. Щербань П. Українська національна ідея і сучасні проблеми виховання учнівської та студентської молоді // Вища освіта України. – 2005. – №4. – С. 62-67.
38. Ягоднікова В.В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі : навч. посібник / В.В. Ягоднікова. – К. : Персонал, 2011. – 70 с.